

î n s e m n ă r i

Ceva despre histrioni, actori și un doze

Așa cum unora din generația noastră, cu glasul tremurat de emoție, cite un bunic din cale afară de bătrîn ne mai povestea — pentru a cîta oară? — o neuitată întîlnire cu Vodă Cuza, tot așa și noi, cei oîțiva cîți am avut norocul să stăm față acolo, avem, cită vreme pieptul va mai putea da glas nevrednic minunatului chip veșnicit în minte, să povestim neuitata întîlnire cu maestrul Arghezi la Congresul scriitorilor. Rămasă ultima, ca zahărul de pe fundul paharului, ea a venit parcă a-nume să dezvăluie o semnificație mai a-dîncă a întrunirii măiestrului conclav: osmoza nu numai dintre generații, dar și dintre diversele genuri literare, dintre creatorii și consumatorii lor. Iar cele două apariții ale unor figuri atît de iubite ca cele ale artiștilor poporului Lucia Sturdza-Bulandra și George Vraca, aducînd salutul breslei lor, au completat tabloul acestei unități, pe care nici atît de insuflețita batracomiomachie, dezlănțuită de unii uneori prea vajnici apărători ai prozei, poeziei și criticii, n-a izbutit, deși a făcut — trebuie să recunoaștem — tot ce i-a stat în putință să o zăticnească pe deplin.

„Știți voi, cei care din toate depărtările țării, surizători și voioși, v-ați dat întîlnire, unii cu alții și cu năzuințele voastre, într-o adunare de scriitori — știți voi că acum 60 de ani, nu mai mult, a fi fost scriitor de meserie era o rușine? În provinciile și satele voastre, tatăl era silit să roșească pînă în albul ochilor, că fătul lui pribeag începea, la București, să scrie versuri, în loc să fie șef de cabinet, trimis cu buchetele de trandafiri și bilete, la ibovnicele profesionale ale domnului ministru. Știți voi, cei îndestulați în traiul și căsnicia voastră, că înaintașii voștri, jefuiți de editori, suspecțați și bănuți la stăpînire, de

abia izbuteau să nu moară cu copiii lor de foame?...”

Ați recunoscut, desigur, înșirate pe albul hîrtiei, nestematele argheziene. Pildele pentru temeul lor de adevăr sînt pe cit de numeroase, pe atît de cutremurătoare.

Și parcă totuși, ziaristul, scriitorul, ajuns la o oarecare faimă, a cărei măsură era îndeosebi chimirul, mai mult sau mai puțin doldora de pe urma atît de afurisitei sale îndeletniciri, înceta oarecum să mai fie „rușinea familiei”. Cel care se spăla și mai anevoie de această tară era actorul. Îngheșuit între extrema indigență materială și supremul dispreț social, ființa lui de om, rămasă în fiecare seară după lepădarea brocartelor aurite și a coturnilor factici, dezbrăcată și desculță — și adesea, vai, nu numai la figurat — se făcea mereu mai firavă, mai imaterială, pînă ce pierea cu totul în acea lume a umbrelor pentru a căror închipuire își închinase strădania. „Acela care acum pășește cu atita semeție pe scenă, acela care atît de mindru declamă — îi scria cu amărăciune Seneca amicului său Lucilius — este rob, și lumea îl mișiește cu cite cinci modii și cinci denari... El se împărtașește dintr-un tain de rob și noaptea doarme pe o cergă de cal...”

Lung, poate și mai lung decît al scriitorului, a fost drumul emancipării politice și economice a actorului. Acolo unde au creat Homer, Sofocle și Aristofan, chiar acolo, același Platon, care scrisese „mult mint poezii” și îi izgonise din cetatea lui ideală, vitupera împotriva unei trupe de tragedienți, care ar cere intrare între zidurile ei: „Să nu gîndiți cumva că o să răbdăm să vă închipuiți o scenă în agora noastră, să nu gîndiți cumva că o să vă răbdăm ca, de acolo, să ne muștruluiți copiii, femeile și norodul!”

Cuvintele atît de calde ale Luciei Sturdza-Bulandra despre gingășiile dragostei filiale, despre oglindirea în dramaturgie a sentimentelor majore: recunoștința, ura, răzburarea sau iertarea; afirmarea categorică a

prezenței actorului la frământările veacului său de către „slujitorii teatrelor din întregul cuprins al țării”, prin gura lui George Vraca, ne mină gândul cu puțin ani în urmă — „acum 60 de ani, nu mai mult” — la vremea cind mai marii cetăților, dacă nu se încumetau să-i izgonească cu adevărat pe actori din cuprinsurile lor — poate și pentru că personal nu le dispăcea de fel nici slujba, nici, mai ales, slujitoarele Thaliei — își desfășurau magnanimitatea într-o totală și binevoitoare indiferență.

De altfel, încă din „secolul de aur” al latinității, legea matrimonială instituită în vremea împărației lui Octavian August interzicea nepoatelor și chiar strănepoatelor de senatori din ramura bărbătească să se mărite cu un fecior de actor sau actriță, după cum un fecior sau o fată de senator erau opriți să se căsătorească cu un nepot sau strănepot de actor. Numai că opreliștea legală — ca adesea — nu era volnică să opereze și asupra resorturilor tainice ale sufletului omenesc, iar celebrul comedian Stephanion se văzu și el izgonit din Italia de același August pentru pricina că o preacinstită soție de patrician, îndrăgostindu-se de el, își tunsese părul și se luase după trupă, travestită în băiețel de serviciu...

Și de bună seamă că, în ciuda disprețului și indiferenței oficiale, adevărații interpreți ai celei mai populare arte s-au bucurat în toate timpurile de dragostea numeroșilor lor spectatori. Nu întâmplător, chiar în Roma huliților histrioni, virulentul satiric Martial își închină una din puținele epigrame în care veninul critic cedează locul celui mai tandru lirism, tocmai amintirii unuia din solii aceluia meșteșug care, ca nici unul se pricepe să zguduie inima, făcînd ca, în colțul ochiului, să răsară de la sine lacrima :

„O, trecătorule care călătorești pe via Flaminia, nu păși nepăsător pe dinaintea acestei nobile alcătuiri de marmură ! Desfătările Romei, spiritul Alexandriei, arta și grația, zburdălnicia și veselia, podoaba și durerea teatrului roman, toate zeițele și zeii amorului zac îngropate în ăst mormînt, împreună cu Paris !”

Toate acestea sînt bune și frumoase. E adevărat, ca totdeauna, aruncătura de ochi asupra trecutului uimește și înduioșează. E adevărat, astăzi, prin reprezentanții lor cei mai de frunte, actorii, breaslă stimată și iubită, și-au adus Congresului scriitorilor mesajul. Autorii dramatici, cei pe care îi fascinează problemele acestui gen, într-un cuvînt Congresul, au profitat de pe urma împărtășirii gândurilor și sentimentelor lor. Dar ei ce-au aflat de acolo ? Legăturile actorului cu dramaturgul, problemele specifice ale măiestriei dramatice, cum se răs-

frîng ele asupra muncii autorului ? Dar în general, toate aceste probleme, față de inșiși creatorii de literatură dramatică ? Cam despre așa ceva ne-am fi așteptat să auzim și să citim.

Nedumerirea ta, iubite cititorule, este legitimă și am să încerc să ți-o risipesc. În marea sală a Palatului Dogilor din Veneția stau, înșirate pe pereți, portretele numeroșilor suverani ai cîndva atît de mîndrei republici. Unul singur lipsește : este cel al lui Marino Faliero, descăpăținat în anul de grație 1355. O pinză neagră se întinde, pustie, între cele patru laturi ale privazului care trebuia să cuprindă chipul nefericitului doge. În mijloc, două rînduri lapidare înștiințează : „Hic locus Marini Falieri decapitati”.

„Aici este locul discuțiilor la raportul asupra dramaturgiei de la cel dintîi Congres al scriitorilor din R.P.R.”, aș fi putut scrie și eu, deasupra unei cadre goale, în care, în locul negrei pinze venețiene, să se desfășoare cîteva — poate chiar foarte numeroase ! — pagini de albă hirtie.

Cum însă, totuși, toate aceste gînduri mi-au fost sugerate tocmai de cele șase zile ale Congresului, nu m-am îndurat să îngrop talantul și cum tot eram cu condeiul în mînă, le-am așternut pe hirtie. Fie ca, dacă n-au izbutit decît cu nevredeție să împlinească locul gol al unui chip pe care l-am fi dorit viguros, clar, amănunțit și frumos pentru că real, ele să aducă măcar un cit de neînsemnat îmbold pentru cit mai grabnică dezlegare a atîtor și atît de însemnate probleme !

Radu ALBALA

Momente coregrafice în teatru

Artele nu sînt separate prin granițe de netrecut, căci cele nouă muze sînt surori. Dacă tînguirea Melpomenei alternează cu zîmbetul Thaliei, de ce n-ar apărea alături de ele, pe aceeași scenă, pașii ritmați ai Terpsichorei ? Să nu uităm că mimul, strămoșul actorului modern, se exprima prin mișcare, nu prin cuvînt.

Există nu numai o justificare istorică, ci și una teoretică, a prezenței coregrafice în drama reprezentată. Sublinierea imaginii artistice specifice cu ajutorul unei valori nespecifice, accesorii, este una din cele mai frecvente realități estetice. Asemenea artelor plastice, muzica sau dansul pot deține un rol important în complexul artistic al unui spectacol de teatru.

Condiția primă este aceea ca dansul să pornească de la spiritul operei dramatice, să sublinieze ideea de bază a textului. Regia artistică a spectacolului *Fintina Blandu-*